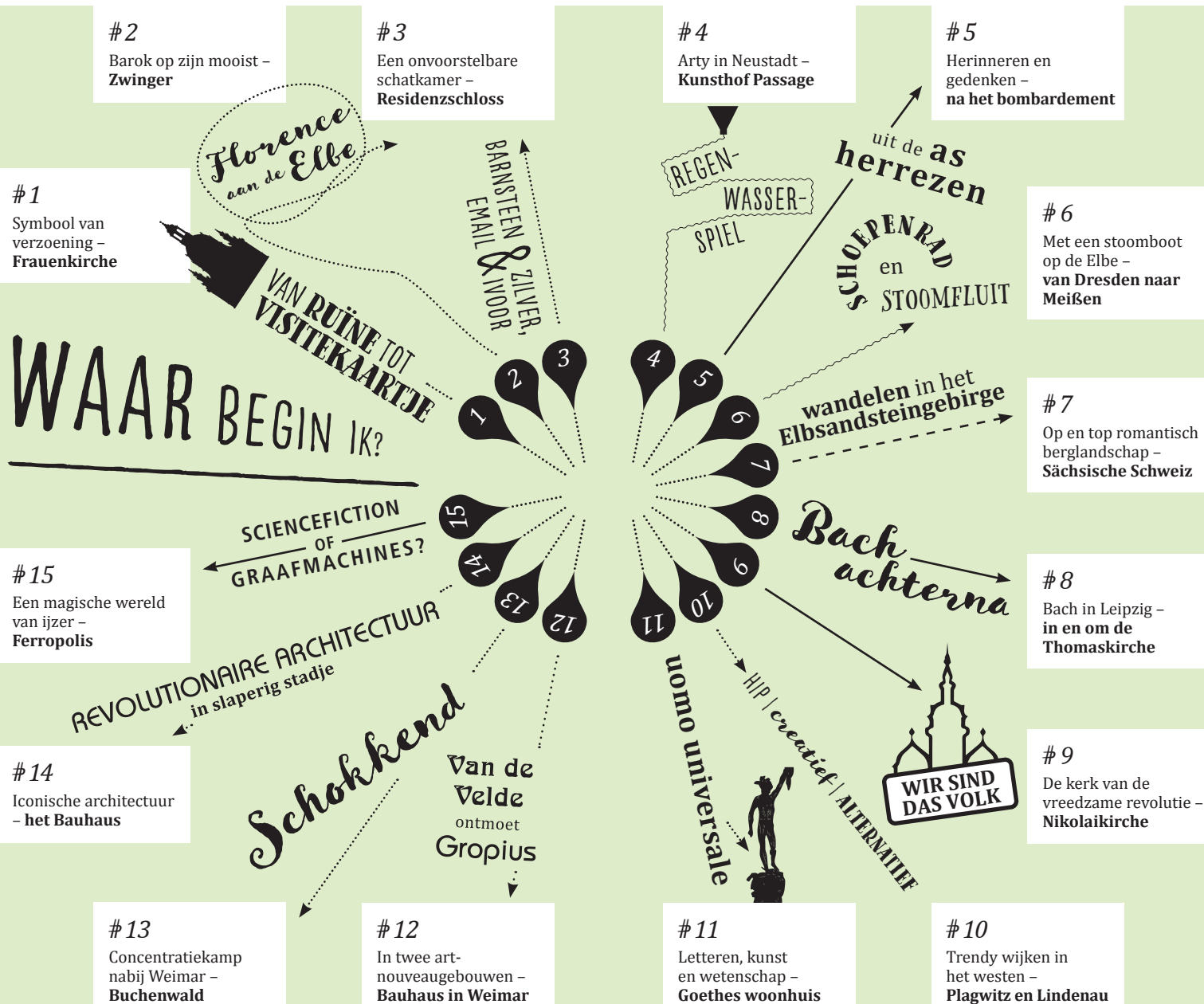

Het kompas van Dresden, Leipzig, Weimar

15 manieren om je onder te dompelen in de streek

Als apothekersassistent in Berlijn werd **Johann Friedrich Böttger** (1682-1719) ingewijd in de alchemie. Met de opgedane kennis stortte hij zich op het maken van goud. Toen August II de Sterke – altijd krap bij kas door zijn onstuimige bouw- en verzamellust – daarvan hoorde, gaf hij Böttger een werkplaats. Omdat zijn experimenten echter geen resultaat opleverden, kreeg Böttger het benauwd en dacht aan vluchten. Dat schoot August in het verkeerde keelgat: hij zette hem vast in slot Königstein, ten oosten van Dresden aan de Elbe. Ook dat leverde geen goud op, maar wel ideeën om het door August zo geliefde porselein na te maken. Vooral toen Böttger daarbij assistentie kreeg van de Saksische geleerde Von Tschirnhaus die tijdens zijn studietijd in Leiden onder andere het productieproces van het Delftsblauwe aardewerk had gezien. Böttger verhuisde naar de bunker onder de Brühlsche Terrasse (► blz. 21) en zou uiteindelijk met de grondstof kaolien, die voorkwam in de buurt van Meißen, Europees porselein ontwikkelen. Vervolgens werd er een productiebedrijf opgestart in de Albrechtsburg in Meißen (► blz. 45). De hoge vlucht van het Meißenporselein was daarmee ingezet. Overigens maakte de Nederlandse schilder **Gerrit van Malsen**, die bij een tegelbakkerij in Dresden werkte, rond 1711 de overstap naar die eerste, door Böttger opgezette porseleinfabriek. Maar hij zal wel geleden hebben onder de notoir slechte uitbetalingen – een bedrijfsleider was Böttger niet! – want hij hield het niet lang uit. Hij vestigde zich daarna in de Amsterdamse Leidsestraat.

verkehrsmuseum-dresden.de, di.-zo. 10-18 uur, €11, onder 6 jaar gratis). Verkeer is hier synoniem met alle transportmiddelen die je maar kunt bedenken: treinen, schepen, auto's, (motor)fietsen, vliegtuigen enz.

Eten en drinken in stijl

Waar eerst een kruittoren stond, liet Friedrich August von Cosel – de zoon van gravin von Cosel, een maîtresse van August II de Sterke – een laat-barok paleis bouwen, het **Coselpalais** 17 (1765). In het geel-witte gebouw zijn een **restaurant & brasserie** (An der Frauenkirche 12, tel. 0351 4962 444, coselpalais-dresden.de, vr.-za. 11-24, zo.-do. 11-23 uur), geheel in stijl ingericht, met een goede Duitse keuken en een overdadige keuze aan gebak. Op de vroegere Ehrenhof is een groot terras.

Het plein van de Frauenkirche

Vanaf de trappen van het Johanneum kijk je mooi uit over de **Neumarkt**. Het rechthoekige gedeelte voor het museum heet echter **Jüdenhof**. Hoewel de synagoge die er ooit stond al in 1411 werd ontmanteld, overleefde de naam, zij het met een langdurige onderbreking, want de nationaal-socialisten schrapten hem vanzelfsprekend. Pas na 1991 keerde de oude benaming terug. Op de Jüdenhof staat de **Friedensbrunnen**, ook wel **Türkenbrunnen** genoemd. Bellona, de Romeinse godin van de krijgskunst, siert deze fontein sinds 1683, toen de Turken het onderspit delfden bij het Beleg van Wenen. Vandaar die bijnaam. De **Neumarkt**, een van de voornaamste pleinen van de stad, is een voetgangerszone waar de terrassen volstromen zodra het weer dat toelaat. De bebouwing rond het plein is daadwerkelijk nieuw want die werd in 1945 volledig in de as gelegd, maar uiteindelijk weer opgebouwd. De keuze ten aanzien van de historische reconstructies waren daarbij, zoals dat wel vaker gaat, niet onomstreden; meer info vind je op neumarkt-dresden.de. Feit is dat het nieuwe oude plein als een magneet werkt op toeristen, maar dat komt vooral door die

ene schitterende barokke blikvanger, de **Frauenkirche** 5 (► blz. 18), Dresdens symbool van verzoening. Standbeelden op de Neumarkt zijn er van **Maarten Luther** en koning **Frederik August II van Saksen**.

DDR-architectuur

Tussen de Neumarkt en nog zo'n ruim bemeten plein, de **Altmarkt**, ligt het **Kulturpalast** 18 (Schloßstraße 2, tel. 0351 4866 866, kulturpalast-dresden.de, ticketverkoop ma.-wo. 10-16, do.-vr. 13-19 uur). Nu eens geen barok hoogtepunt dat uit de as verrees, maar een moloch afkomstig van een Oost-Duitse tekentafel. Het ontwerp van Wolfgang Hürsch behelsde een multifunctioneel complex, met zowel een theaterzaal als een congressentrum. De 'Kulti' zoals het 'paleis' liefkozend wordt genoemd, onderging in 2012 een grootscheepse renovatie, geldt tegenwoordig als een belangrijk theater in de stad en kan in de grote zaal ruim 2400 bezoekers verwelkomen. Verder is het de thuisbasis van de Dresdner Philharmonie en biedt het sinds 2017 op de tweede verdieping onderdak aan de centrale bibliotheek

(bibo-dresden.de). Buiten is aan de westkant een 30 m lange en ruim 10 m hoge muurschildering aangebracht met de titel *Der Weg der roten Fahne*, waarvoor de kunstenaar Gerhard Bondzin in 1968 de opdracht had gekregen. Het paneel werd opgedragen aan het 20-jarig jubileum van de DDR (1969). Binnen is nog een muurschildering te zien, een fries (45 x 1,9 m) met de titel *Unser sozialistisches Leben*, gemaakt door Heinz Drache en Walter Rehn. De vijf in brons gegoten deuren van de hoofdingang tonen de ontwikkeling van Dresden van vissersdorp tot stad; ze zijn een ontwerp van Gerd Jaeger.

Het thuis van een jongenskoor

Bernardo Bellotto (► blz. 25) schilderde in 1751 de **Kreuzkirche** 18 (An der Kreuzkirche 6, kreuzkirche-dresden.de, kijk op de website voor de openingstijden, gratis). De door hem vastgelegde gotische en renaissancestische façade zul je vandaag de dag niet meer aantreffen. De kerk werd maar liefst vijfmaal verwoest. Het toeval wil dat Bellotto de kerk ook als ruïne schilderde. Op een doek uit 1765 zie je een

Het Kulturpalast aan de Altmarkt

DRESDEN - BUITEN HET CENTRUM

Bezienswaardig

- 1** - **21** kaart blz. 20.
- 22** - **31** kaart blz. 32.
- 32** Heidefriedhof
- 33** Gedenkstätte Bautzner Straße
- 34** Militär Historisches Museum der Bundeswehr
- 35** Großer Garten
- 36** Botanischer Garten

Zoo

- 37** Zoo
- 38** Deutsches Hygiene-Museum
- 39** Gläserne Manufaktur
- 40** Panometer
- 41** Yenidze

Eten en drinken

- 1** - **4** kaart blz. 20
- 5** - **9** kaart blz. 32
- 10** e-VRUM

- 11** Kuppelrestaurant in der Yenidze
- 12** Genuss-Atelier

Uitgaan

- 1** - **4** kaart blz. 20
- 5** - **9** kaart blz. 32
- 9** Kraftwerk Mitte

Actief

- 1** Georg Arnhold-Bad

da gaat lijken. En voor Duitsland geldt dat, gezien de rol van het land in beide wereldoorlogen, in het kwadraat. Maar het museum is er met vlag en wimpel in geslaagd die valkuil te vermijden. Zo is er natuurlijk aandacht voor het bombardement van Dresden, maar wordt er niet omheen gedraaid wie de aanstichter van die ellende was. Duitsland zelf bombardeerde Rotterdam; het museum bezit brokstukken van het platgelegde Rotterdamse weeshuis. Zo worden tal van aspecten op genuanceerde wijze belicht en dat geeft veel stof tot nadenken.

Volop vertier in het grote park

Apen en olifanten kijken, skaten, joggen of roeien, even uitblazen na museumbezoek, romantisch picknicken, of een boek lezen in de schaduw: de heerlijke **Großer Garten** **35** (grossergarten-dresden.de) van 147 ha in het zuidoosten van de stad biedt tal van mogelijkheden om te ontspannen. En niet alleen aan toeristen, ook de Dresdenaren maken druk gebruik van hun aantrekkelijke groene long. Al vanaf het begin van de 19e eeuw heeft het park een openbare functie, maar het begon ermee dat keurvorst Johann George III van Saksen (1647-1691) zichzelf graag 'een Versailles' schonk. Van de strakke symmetrische Franse tuinaanleg getuigt nog de Hauptstraße die het park van west naar oost kaarsrecht doorklieft, maar verder overheerst de Engelse landschapsstijl die later in zwang raakte. In het hart van het park staat het vroeg-barokke, van veel sculpturen voorziene **Palais im Großen Garten**, dat alleen tijdens speciale evenementen zoals concerten vanbinnen te bezichtigen valt. Rondom dit door Johann Georg Starcke ontworpen paleis zijn tal van barokke beelden te vinden. De talrijke vijvers, fonteinen en meertjes leveren mooie doorkijkjes op; bij de Carolasee in het zuidoosten kun je 's zomers een roeibootje huren. In de noordwesthoek, vlak bij de Gläserne Manufaktur (zie hierna), ligt de **Botanischer Garten** **36** (Stübellee 2, tu-dresden.de/bg, apr.-sept. dag. 8-18,

mrt. en okt. 10-17, febr. en nov. 10-16, jan. en dec. 10-15.30 uur, gratis) met zo'n tienduizend plantensoorten uit diverse klimaatzones. In de zuidwesthoek is de **Zoo** **37** (Tiergartenstraße 1, tel. 0351 478060, zoo-dresden.de, apr.-okt. dag. 8.30-18.30 uur, €15, 3-16 jaar €7), een leuke dierentuin met ruim tweehonderd diersoorten. Het park trok extra veel belangstelling nadat er in 2007 een documentaire werd opgenomen, *Dresdner Schnauzen*, over het dagelijks leven van de bewoners en hun verzorgers. In het westen liggen het **DDV-voetbalstadion** (rudolf-harbig-stadion.com), waar Dynamo Dresden zijn thuiswedstrijden speelt, en het **Deutsches Hygiene-Museum** **38** (Lingnerplatz 1, tel. 0351 4846 400, dhmd.de, di.-zo. 10-18 uur, €12, tot 17 jaar gratis, met café/restaurant). De naam van dit museum mag saai klinken, het gebodene is dat allerminst. Het werd begin 20e eeuw opgezet door de Odol-fabrikant Karl Lingner, die de erbarmelijke hygiënische omstandigheden in de arbeiderswijken aan de kaak stelde en probeerde te verbeteren. Nu kun je er op een speelse en interactieve wijze verdiepen in 'het avontuur mens', aan de hand van thema's als leven en sterven, eten en drinken, bewegen, seksualiteit en schoonheid. Vooral de 'glazen mens' en de 'glazen koe' kunnen altijd op open monden rekenen. Beweeg je liever zelf dan dat je er in een museum iets over opsteekt, dan kun je kiezen voor de **skateparadijs** de Lingnerplatz of een zwembad op: het **Georg Arnhold-Bad** **1** (Helmutschön-Allee 2, tel. 0351 4841 9200, dresdner-baeder.de, ma.-za. 10-22, zo. 10-18 uur, €7,50, tot 16 jaar €4) met glijbanen, kinderbadje, buitengedeelte, sauna en café.

Volkswagens achter glas

Een autofabriek als uitje? Zeker! De hypermoderne **Gläserne Manufaktur** **39** (Lennéstraße 1, glaesernemanufaktur.de, ma.-za. 9-18.30 uur), een productielocatie van Volkswagen, is het waard. Gunther Henn uit München bouwde een

Weimar

⌂ A 5, plattegrond blz. 84

Wie over Weimar (65.000 inw.) schrijft, noemt vaak Johann Wolfgang van Goethe, dat kan niet anders. In de bijna halve eeuw dat de beroemde schrijver in Weimar woonde, drukte hij zijn stempel op tal van stadszaken: de aanleg van het park, de collectievorming van de bibliotheek, de inrichting van wat nu het Goethemuseum is en veel meer.

CENTRUM

Drie fijne pleinen

Goethes huis stond **Am Frauenplan** (► blz. 82), een ruim plein aan de zuidkant van het stadshart. In de zomer vind je hier gezellige terrassen. En de groene **Goethebrunnen**, de eerste gietijzeren bron van de stad. De traditie wil dat de leerlingen die geslaagd zijn aan het Goethe-gymnasium, hier worden 'gedoopt'.

Iets noordelijker ligt nog zo'n levendig plein, de **Markt**, met het neogotische **Rathaus** uit 1841, het toeristenbureau en de **Neptunbrunnen**, een fontein die wordt gedomineerd door een forse Neptunus met zijn drietand. Opvallend zijn de twee kleurrijke renaissancistische gevels met rondbogen, zuilen en eigenaardige figuren die alleen van boven mens zijn. In het linkerhuis, het **Cranach-Haus** 2, bracht Lucas Cranach de Oude zijn laatste levensjaar door. Dit feit wordt met een plaquette op de gevel gememoreerd. Op de begane grond zit nu een theater (► blz. 93). Op de **Theaterplatz** staat Goethe, gevat in brons en vergezeld van zijn grote vriend Friedrich Schiller. Achter dit dubbelbeeld van Ernst Rietschel uit 1857 rijst het **Deutsches Nationaltheater** 3 op (► blz. 92). Dit gebouw kende Goethe niet, want het dateert uit 1907, maar hij was wel de oprichter van

het Hoftheater, de voorloper ervan. Als het ware omringd door de drie pleinen ligt het huis van Friedrich Schiller, de toneelschrijver, dichter en filosoof die de laatste 3 jaar van zijn leven dicht bij zijn vriend Goethe woonde: **Schillers Wohnhaus** 3 (Schillerstraße 12, klassik-stiftung.de/schillers-wohnhaus, di.-zo. 9.30-18 (nov.-maart tot 16 uur), €8). Schiller was pas 45 toen hij in 1805 in zijn studeerkamer het leven liet; zijn echtgenote Charlotte zou er daarna nog tot 1826 wonen. Schiller schreef in dit pand, dat in 1777 voor een koopman werd gebouwd, *Die Braut von Messina* en *Wilhelm Tell*.

En nog eens twee pleinen

Aan de **Herderplatz** staat de **Stadtkirche St. Peter und Paul**, die gewoonlijk **Herderkirche** 4 wordt genoemd ter nagedachtenis aan dichter, theoloog en filosoof **Johann Gottfried Herder** (1744-1803) die hier preekte. Hij ligt hier ook begraven en zijn standbeeld waakt over het plein naast de kerk. Ga vooral naar binnen om het **triptiek** van Lucas Cranach de Jongere te zien. Vroeger werd verondersteld dat vader Cranach vlak voor zijn dood in 1555 met het doek was begonnen en dat de zoon het had afgemaakt, maar onderzoek toonde aan dat alleen de zoon verantwoordelijk is. Ook mooi in deze kerk zijn de renaissancistische grafmonumenten in het koor. Vriend en mecenas van Goethe was **Karel August**, hertog en later groot-hertog van Saksen-Weimar-Eisenach (1757-1828). Deze staatsman zorgde er onder meer voor dat Goethe in de adelstand werd verheven. Een ruiterbeeld van Karel August siert de **Platz der Demokratie**. Aan dit plein ligt de **Herzogin-Anna-Amalia-Bibliothek** 5 (klassik-stiftung.de/herzogin-anna-amalia-bibliothek, di.-zo. 9.30-18 uur, €8). Ooit begon het met het ter beschikking stellen van een privéverzameling van 1400 boeken, nu is er sprake van een gerenommeerde onderzoeksbibliotheek met een schitterende collectie, van middeleeuwse

HOTEL MET HISTORIE

'De maître van hotel Zum Elefanten in Weimar, Mager, een ontwikkeld man, had laat in september van het jaar 1816, op een zowaar nog zomerse dag, een ontroerende ervaring, verheugend én verwarrend.' Zo begint *Lotte in Weimar*, een roman van Thomas Mann uit 1939. En waardoor wordt deze Mager van zijn stuk gebracht? Uit een bij het hotel gearriveerde postkoets stapt niemand minder dan Charlotte Kestner, de aanbieder Lotte uit Goethes wereldberoemde debuutroman *Die Leiden des jungen Werthers*. Het is 44 jaar later en Charlotte komt naar Weimar om haar jeugdvriend Goethe, die intussen een soort bezienswaardigheid is geworden, op te zoeken. Hoe die confrontatie afloopt, blijft spannend tot de laatste bladzijde. Charlotte verblijft in wat nu **Hotel Elephant** 6 heet, aan de Markt. Sinds de oprichting als herberg, in 1696, hebben heel wat celebrity's hier voet over de drempel gezet, van Franz Liszt tot Richard Wagner. Het huidige pand, uit 1938, oefende ook aantrekkingskracht uit op Adolf Hitler. Vanaf het balkon sprak hij zijn aanhangers toe, die hem daartoe aanmoedigden met het rijmpje: 'Lieber Führer, komm heraus aus dem Oliphantenhaus'. Na de oorlog werd het gebouw voor andere zaken gebruikt, maar in 1955 opende het opnieuw als hotel, vooral op aandringen van Thomas Mann. En toen zijn *Lotte in Weimar* in 1975 werd verfilmd, werden er scènes opgenomen in Hotel Elephant. Wil je je eens Lotte voelen? Vanaf €150 boek je een tweepersoonskamer in dit luxe-euze hotel. Eten kun je dan in het (evenmin goedkope) restaurant **AnnA** 1 (Markt 19, tel. 03643 8020, hotel.elephantweimar.de).

Toeristenbureau en Cranach-Haus op de Markt

handschriften tot zeldzame 18e-eeuwse drukken en de grootste *Faust*-verzameling. Hertogin **Anna Amalia** (1739-1807), de moeder van Karel August, liet het huidige gebouw, het Grüne Schloss, ombouwen tot bibliotheek. Goethe was er 35 jaar bibliothecaris; in die periode verduubelde het boekenbezit naar 80.000 stuks. In 2004 woedde er een fikse brand, waarbij helaas een deel van het bezit verloren ging. In de bibliotheek bevindt zich een echte publiekstrekker, de harmonieuze **Rokokosaal**, ontworpen door A.F. Straßburger en in gebruik genomen in 1766. Een schitterende zaal met een ovale grondplan en drie verdiepingen, verlucht met fraai stucwerk. En er is niet alleen plek voor boeken, maar ook voor schilderijen en bustes van vorsten, kunstenaars, filosofen en wetenschappers.

Twee paleizen

Anna Amalia van Brunswijk betrok in 1774 het **Wittumspalais** 6 (Am